

ZÁJMENA VZTAŽNÁ, TÁZACÍ A NEURČITÁ

Zájmena vztažná (pronomina relativa) uvozují, podobně jako v češtině, vedlejší větu vztažnou, tj. větu, která rozvíjí jakékoli substantivum či zájmeno věty řídicí. V češtině odpovídají zájmenům „který, á, é“.

	Singular			Plurál		
	m.	f.	n.	m.	f.	n.
nom.	quī	quae	quod	quī	quae	quae
gen.		cūius		quōrum	quārum	quōrum
dat.		cui			quibus	
ak.	quem	quam	quod	quōs	quās	quae
abl.	quō	quā	quō		quibus	

Pozn.:

S předložkou cum se spojují v jeden tvar.: quocum, quacum, quibuscum.

Tzv. zájmena neurčitě vztažná vznikají:

a) zdvojením – quisquis, quidquid = kdokoli, cokoli (kromě těchto tvarů se užívá ještě abl. sing. quoquo – quoquo modo = jakkoli)

b) složením – quicumque, quaecumque, quodcumque = kterýkoli, kterákoli, kterékoli. Toto zájmeno tvoří všechny pády v obou číslech, přičemž se skloňuje pouze qui-, quae-, quod-. Částice -cumque je neskloňná.

Zájmena tázací (pronomina interrogativa) mohou mít jak platnost substantivní (tj. stojí samostatně a nemají plurál), tak platnost adjektivní (tj. je doplňují substantivum). Jedná se o zájmena: quis? quid? = kdo? co?; qui? quae? quod? = který? která? které?. Zájmena s platností adjektivní se skloňují stejně jako zájmena vztažná, u zájmena quid? se v nepřímých pádech přidává substantivum res:

	singular	
	m., f.	n.
nom.	quis?	quid?
gen.	cūius?	cūius rei?
dat.	cui?	cui rei?
ak.	quem?	quid?
abl.	quō?	quā rē?

Pozn.:

1) Substantivní quis? bývá někdy zaměňováno s adjektivním qui? a naopak.

2) Tato tázací zájmena mohou být doplněna různými předponami a příponami, které mají zájmena zdůraznit. Např.: quisnam? quidnam? = kdopak? copak?

Mezi zájmena tázací patří rovněž zájmeno uter? utra? utrum? = který, á, é z obou?

	singulár			Plurál		
	m.	f.	n.	m.	f.	n.
nom.	uter?	utra?	utrum?	utrī?	utrae?	utra?
gen.		utrīus?		utrōrum?	utrārum?	utrōrum?
dat.		utrī?			utrīs?	
ak.	utrum?	utram?	utrum?	utrōs?	utrās?	utra?
abl.	utrō?	utrā?	utrō?		utrīs?	

Pozn.:

1) V plurálu se tohoto zájmena používá jen zřídka, např. jedná-li se o podstatné jméno pomnožné. Např.:

Utra castra vides? Který tábor (ze dvou) vidíš?

2) Řídí-li uter zájmeno, je toto v genitivu partitivním, řídí-li substantivum, je toto s ním v pádové shodě:

Uter vestrum est celerior? Kdo z vás je rychlejší?

Uter consul moritur? Který z konzulů umírá?

Zájmena neurčitá mohou mít, podobně jako zájmena tázací, buď substantivní či adjektivní platnost. Můžeme je rozdělit do dvou skupin:

a) zájmena qui, quis a jejich složeniny:

quis, quid někdo, něco

qui, quae (qua), quod některý, á, é

Tohoto zájmena se užívá po částicích num, an, po spojkách si, nisi, ne a adverbíích quo, ubi.

Skloňuje se stejně jako odpovídající zájmeno vztažné, resp. tázací, pouze v nom. sg. f. a nom. pl. n. je častější tvar qua namísto quae.

aliquis, aliquid někdo, něco

aliqui(s), aliqua, aliquod některý, á, é

Předpona ali- je nesklonná. Druhá část se skloňuje stejně jako zájmeno vztažné, resp. tázací; pouze v nom. sg. f. a nom. pl. n. je tvar aliqua.

quīdam, quiddam kdosi, cosi

quīdam, quaedam, quoddam kterýsi, jakýsi

Skloňuje se stejně jako zájmeno vztažné, resp. tázací; pouze v ak. sg. a gen. pl. se koncové –m mění na –n. (quem x quendam, quorum x quorundam). Přípona –dam je nesklonná.

quisquam, quidquam (quicquam) někdo, něco

ullus, ulla, ullum (gen. ūllius, dat. ūllī) některý, nějaký

Toto zájmeno se užívá pouze v záporných větách. V platnosti substantivní se skloňuje jako

quis, quid, přípona –quam je nesklonná. Tvary ullus, a, um se skloňují jako adjektiva I. a II.

deklinace s výjimkou gen. sg. (īus) a dativu sg. (ī) - srov. uter, a, um.

quisque, quidque každý, é

quisque, quaeque, quodque každý, á, é

Skloňuje se stejně jako zájmeno vztažné, resp. tázací, a stojí většinou za jiným slovem,

nejčastěji za zájmenem vztažným, tázacím nebo zvrtným, po číslovkách apod. Např.:

Faber est suae quisque fortunae. Každý svého štěstí strůjcem.

quinto quoque anno jednou za čtyři roky (každý pátý rok)

b) složeniny zájmeně *uter, a, um* a další tzv. zájmenná adjektiva s nepravidelnými tvary v genitivu (-*ius*) a dativu (-*ī*). singuláru:

<i>uterque, utraque, utrumque</i> (gen. <i>utrīusque</i> ; dat. <i>utrīque</i>)	jeden i druhý (ze dvou)
<i>neuter, neutra, neutrum</i> (gen. <i>neutrīus</i> ; dat. <i>neutrī</i>)	žádný, á, é z obou
<i>alius, alia, aliud</i> (gen. <i>alterīus</i> ; dat. <i>aliī</i>)	jiný (z mnoha), různý
<i>alter, altera, alterum</i> (gen. <i>alterīus</i> ; dat. <i>alterī</i>)	druhý (ze dvou)
<i>nūllus, nūlla, nūllum</i> (gen. <i>nullīus</i> ; dat. <i>nullī</i>)	Žádný
<i>tōtus, tōta, tōtum</i> (gen. <i>tōtīus</i> ; dat. <i>tōtī</i>)	Celý
<i>sōlus, sōla, sōlum</i> (gen. <i>sōlīus</i> ; dat. <i>sōlī</i>)	sám, samojediný

Záporná zájmena *nēmō* = „nikdo“ a *nihil* = „nic, žádná věc“ jsou nepravidelná:

nom.	<i>nēmō</i>	<i>nihil</i>
gen.	<i>nūllīus</i>	<i>nūllīus reī</i>
dat.	<i>nēmīnī</i>	<i>nūllī reī</i>
ak.	<i>nēmīnem</i>	<i>nihil</i>
abl.	<i>nūllō (nēmīne)</i>	<i>nūllā rē</i>

Pozn.:

V ustálených spojeních se užívá starších tvarů *nihili, ad nihilum, nihilo*, např.:

<i>nihili facere, esse</i>	nemít žádnou cenu, vůbec si necenit
<i>nihilo emere</i>	koupit za pěták
<i>ad nihilum reducere</i>	přivést vniveč?
<i>nihilo habere, putare, ducere</i>	považovat za nic